Het Geheim van het Woud

tekst over thema Het Woud in het werk van Max Ernst

Ben Vollers, 1985

Max Ernst heeft in 1927 veel werken gemaakt met 'het Woud' als thema. Ook heeft hij in 1934 hierover een tekst geschreven.

Max Ernst werd in 1891 geboren in Brühl bij Keulen. In zijn vroege jeugd heeft het woud diepe indruk op hem gemaakt. Hij voelde toen tegelijkertijd de beklemming èn de betoverende aantrekkingskracht ervan. Later heeft hij naar zijn eigen zeggen vanuit deze jeugdervaring de echo van zijn gevoelens hiervan vertaald in zijn werk.

titel: 'Vision induced by the nocturnal aspect of the Porte St. Denis', 1927

In Bonn heeft hij psychologie en filosofie gestudeerd en is toen in contact gekomen met het werk van Freud en Nietzsche. Vooral de eerste is van grote invloed op zijn latere werk geweest, waarbij het onderbewuste en de droom een grote rol spelen.
In de schilderkunst heeft Max Ernst vooral een grote band met het werk van Caspar David Friedrich en De Chirico. Van Friedrich heeft hij het romantische natuurgevoel overgenomen, hetgeen tot uiting komt in zijn woudschilderijen. Max Ernst wil als mens in harmonie met de natuur leven en identificeert zichzelf met de primitieve mens, de papoea, of de woudgod Pan.
Via het werk van J.G.Frazer heeft Max Ernst ontdekt dat de primitieve mens nog niet is vervreemd van de natuur en van de werkelijkheid waarmee deze een magische relatie heeft. Magie is essentieel als vorm van kennisverwerving via invoeling en deels berustend op kennis van het mysterie, de oorsprong der dingen.

Titel: 'Forest', 1927

Onder invloed aanvankelijk van het werk van De Chirico begon Max Ernst de droomwereld van het onderbewuste op het doek vast te leggen. Het was dan ook te verwachten dat hij zich in 1924 bij de Surrealisten aansloot, aangezien het merendeel van zijn denkbeelden toen met die van hen parallel liep. Daarbij kende hij reeds een aantal van hen uit de Dada-beweging en was hij met een paar Surrealisten, o.a. de dichter Paul Eluard bevriend.

Het surrealisme wilde het antagonisme tussen droom en realiteit oplossen in een surrealiteit, een synthese tussen de innerlijke wereld en de buitenwereld. Max Ernst had een eigen invulling van het surrealisme, waarbij hij zijn frottage-techniek - met potlood krassend over het papier overnemen van een onderliggende structuur zoals de nerven van een houten plank in de vloer - ontwikkelt als pendant van het automatisch schrift der dichters, als een semi-automatisch inspiratie mechanisme. Zijn ontwikkeling van techniek in experimenten is essentieel en niet los te zien van iconografische ontwikkelingen.

titel: 'Forest', 1925

Het woud, ontstaan als configuratie uit de Dada-collages, heeft hij via de frottage-techniek uit de

mist van het onderbewuste overgenomen in het schilderen, en vooral in de grote reeks werken van 1927 uitgewerkt.

Zijn wouden zijn afwijzend en somber, vaak zelfs dreigend, beladen met een mythische betovering, welke de moderne mens, vervreemd van de natuur, beklemt, maar de primitieve mens, de 'nachtegaal', niet aantast, welke verbonden is met het woud middels de magische band van het mysterie, de oorsprong der dingen.

Bij Max Ernst's wouden gaat het om een interpretatie van de angst, of misschien om een voorafschaduwing van de Europese ondergang in de Tweede Wereldoorlog. De ring in de configuratie, de dag-zon of nacht-zon der indianen, is moeilijk te duiden, maar het heeft waarschijnlijk met de tijd of de dood te maken, zoals misschien de hele configuratie, volgens Werner Spies een archetype, te maken heeft met de dood, of met het bij-de-geboorte-reeds-verloren-paradijs, het hervinden van het totaalgevoel.

Maar het werk van Max Ernst is moeilijk eenduidig te interpreteren, en tevens weinig toegankelijk voor rationele verklaringen, zoals ook de wouden, als in techniek uitgedrukte gevoelens, meer open lijken te staan voor een poëtische benadering dan voor een rationele.

Ben Vollers, 1985

The mysteries of the forest

What is a forest? A marvellous insect. A drawing-board. What do forests do? They never go to bed early. They are waiting for the tailor. What is the high season of the forests? It is the future: it will be the season when the clumps of shadows are capable of being transformed into words, and when beings gifted with the word are proud to seek midnight at x o'clock.

But it is of the past, it seems to me. Perhaps. Did the nightingales, in that time which is past, believe in God? In that time which is past, the nightingales did not believe in God; they were bound by ties of friendship to mystery. And in what situation was man? Man and the nightingales were in the most favourable situation for *imagining:* for them the forest was a perfect dream-conductor.

What is a dream? You ask too much of me: it is a woman cutting down a tree. What are forests for? For making the matches one gives children to play with. Is the fire in the forest, then? The fire is in the forest. What do plants feed on? On mystery. What day is it today? Shit.

What will be the end of the forests? The day will come when a forest, heretofore a friend to dissipation, will form a resolution to go nowhere in future but to discreet places, with tarred roads and Sunday walkers. It will live on tinned newspapers. Letting itself be touched by virtue, it will correct the bad habits formed in its youth. It will become geometrical, conscientious, impecunious, grammatical, juridical, pastoral, ecclesiastical, constructivist and republican. It will be very boring.

Will the weather be good? You bet! We will go hunting presidents. Will this forest be called Blastula or Gastrula? It will be called Mme de Rambouillet. And will the forest be praised for its new way of life? Not by me. It will find that very unjust; and one day, unable to stand it any longer, it will go and deposit its excrement in the heart of the nightingale. What will the nightingale say to that? The nightingale will be furious. 'My friend,' he will say, 'you are worth even less than your reputation. Go for a little trip in Oceania and you will see.' And will it go? Too proud.

Are there still forests over there? They are, apparently, wild and impenetrable, black and russet, extravagant, secular, full of ant-hills, diametrical, negligent, ferocious, fervent and kindly, without yesterdays or tomorrows. From one island to another, above the volcanoes, they play cards with unmatched packs. Naked, they are decked only in their majesty and their mystery.

Max Ernst, in *Minotaure*, No. 5, 1934; in *Ecritures*, pp. 221, 223.